

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

lentacv-||la noui testamenti Cardi.||nalis sancti Xisti.||

Cajetan, Thomas

Colonie, 1526

VD16 V 1243

In primo. lentaculo de verbis domini circa ipsius ex hoc mundo transitum:
tractantur questiones xiii.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34421

Tentacula noui testamenti

Tho. de Vio caietani Cardinalis sancti xisti.

Sapientie diuine clemens septime pōtifer maxime mensam post perfectā peccatorū summā instruere quum hungarica peregrinatio vetaret, ne ieiuna omnino mens manusq; transiret, ientacula quedā parare curauī. Absq; ordine siquidē et delectu occurrentes nonnulli per nouū testamentū sententię, literalī sensu hīc declarant. Nec propterea finem feci quod omnes declaratiōe dignas arbitrarer me cōplexū esse: sed vbi obtulit se cōmoditas inchoandi pmentaria psalmoz iuxta literalē sensum, omissis ientaculis, conuiuio apparando vacandum credidi. Non dedignaberis itaq; pater beatissimē me exiguum hoc munusculum suscipere: quandoquidem et mea omnia tue beatitudinī debentur et diuina est materia.
Felix vale.

Currunt In primis circa vba dñi nostri Iesu Christi circiter ipsius ex hoc mundo transitū, questiones quattuor. Prima est de vbis domini in excusatione Magdalene: quid molesti estis huic mulieri et c. Secūda est de verbis domini ad discipulos p: o emēdo gladio: quādo nisi vos sine sacculo et pera et c. Tertia est de responsiōibus domini ad suos quattuor iudices: Annā, Caiphā, Herodem et Pilatū. Quarta est de causa ipsius dñi scripta: Iesus nazarens rex iudeorum.

¶

Ientaculi primi quæstio prima.

Circa Verba siquidē dñi p̄ Magdalena ad
miramur p̄mo cur reprehēsi sint disci-
puli, egre ferentes effundi p̄ciosum vnguentū in
vntionē pedū vnus paup̄rū p̄dicatoris tantā san-
ctitatē p̄fitentis. ¶ Videntē siquidē rationabiliter in-
dignati. Tū quia talis vntio ad delicias nō qualescū-
q̄ sed p̄ciosas spectare videt̄ magnoz nobiliū. Et for-
te nullus erat eā celsus vt vteret̄ tam p̄cioso vngue-
to pro pedibus, sed p̄ capite. Christ⁹ aut̄ ignobilis se-
cundū mundū (vtpote filius fabi ⁊ fabri) ⁊ pedes ei⁹
vngēbant̄ tam delicata vntioē. Tū q̄a hodie scanda-
lizaremur si viderem⁹ aliquē p̄dicatōrē sancte fame, p̄-
mittere se deliniri huiusmodi delicijs p̄ciosis: multum
enim indecens iudicarem⁹. ¶ Tum quia discipulis,
quibus est mandatū vt emulentur charismata melio-
ra, incubebat diuertere Mariā ab hac effusioē vngue-
ti p̄pter opus euidenter meli⁹ scilicet vt videret̄, ⁊ p̄ciū
daret̄ in pauperū elemosynā. ¶ Admiramur secundo
quantū valeat excusatio dñi, opus enim bonū opera-
ta est in me: nā pauperes semp̄ habebitis vobiscū, me
aut̄ nō semp̄ habebitis. Ex differentia nāq̄ tēporis
habendi pauperes ⁊ ipsum (q̄a illos semp̄ ipsum ve-
ro nō semp̄ essent habituri) nō apparet vnde infera-
tur, seu vnde reddatur ratio qd̄ illa bonū opus ope-
rata sit. Et enim ex ista differentia nō tollitur quin vn-
ctio illa fuerit excessiua vtpote deliciosa nimis ⁊ impe-
ditua melioris boni, scilicet tate elemosyne in panpe-
res: p̄ quibus tanto magis sollicitū oportet hominem
esse, quanto nunq̄ deficiunt, sed semp̄ durant.
¶ Admiramur tertio de alijs tribus v̄bis dñi adie-
ctis, tanquā impertinentibus ad excusationē Magda-
lene vngentis ipsum, quosum hec? Apposuit sepul-
t̄ sue p̄uentionē, apposuit p̄petuam memoriā hu-

Ientacula primi quæstio prima ij

ius vnctionis in laudem Magdalene futuram, appo-
luit qd fecit hoc quod habuit. Nihil autem horum ex-
culat vnctionem Magdalene. Non primum, tum qd
preter intentionem Marie vnctis erat quod ad se-
pulturam refertur: opus autem iudicatur bonum se-
cundum intentionem operantis: non enim intendebat
illa prenire sepulturam, sed vnge viuentem Chri-
stum, tum quia etiam pro sepultura, excessiua erat vn-
ctio tam preciosa: in cuius signū, Nicodemus pro se-
pulture Chrii officio mixturā aloes ⁊ myrræ, ⁊ nō vnge-
tū nardi p̄ciosi attulit. Nō scdm qd ad euentū spectat
subsecuta laus, nō ad itētionē opantis. Nō tertium, qd
oīno imp̄tines videt illa appositio, quū null⁹ calūnia-
ret eā quasi fecisset vnctionē de alieno, aut de necessa-
rio sibi: quorum verūq; excluditur per hoc quod fecit
qd habuit vt facere bene posset.

Ad clariorem Intellectum dominice sentē-
tie prenotanda est dispositio
mulieris vnctis in animo suo, vt percipiatur quale
fuerit illius hoc opus ex parte sua. Ipsa siquidē crede-
bat Iesum esse verum Messiam: quū soror eius Mar-
tha dixerit domino, ego credidi quia tu es Christus fi-
lius dei: multo enim magis ipsa Maria hoc credidit,
que optimam partem elegerat. Credidit quoq; eundē
habere potestātē dimittendi pctā: iuxta v̄bū dñi ad eā
remittuntur tibi peccata tua, fides tua te saluā fecit.
Amabat quoq; multum saluatorem: vt dictū sit de ea
dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dilexit multū.
Ex tam sancta igit̄ mentis dispositiōe erga Christū,
videri facile potest Martā ad vocationē istā p̄cessisse
vt multa simul exequeret̄ officia: scilicet humanitatis,
gratie ac religiōis. Hūanitatē qdē: qm̄ mos erat in

A ij

Ientaculi primi questio prima

regione illa vnctionē exhibere. Vnde et Simon phariseus quasi reprehensus est a dño q̄ caput eius nō vnxisset. Et sicut consonū erat, inuitato Christo ad cenā p̄parare epulas lautiores (que scilicet magnatibus solent parari) quando sic decebat inuitatē, ita arbitrata est Magdalena decere se exhibere in vnctionē tantū viri inuitati delicatū ac preciosum vnguentū. Gratie vero: qm̄ memor recepti beneficij, remissiōis scilicet peccatorū vngēdo alias Christū, debitricē se arbitrata est vt iterū quā melius posset vngeret Jesum. Vnde primū pedes ex quorū priore vnctiōe veniā hauserat, deinde caput a cuius ore verbū et veniē et vite toties percepit non solū vnxit sed quodāmodo abluīt: pro quāto versando vas vnguenti, effudit illud super caput: vt euangeliste testantur. Nec putauit preciosum aliquid reputandū ad referendā gratiā de tanto beneficio. Religionis autē: qm̄ Messie dei filio offerebat vnctionem illā in ipsius Messie secundū assumptā carnē corporale refrigerium, et propterea putauit et bene, oportere esse optimam, ac preciosissimā hūmōi vnctionem.

Ex quibus omnibus simul collectis, manifeste apparet Mariā secundū recte ratiōis iudiciū elegisse in hūmōi delicata et p̄ciosa vnctiōe, bonū ac laudabile opus deuotiōis p̄q̄ obsequij in dñm Jesum Christū et p̄pterea discipulos indignatos de hoc, merito a dño reprehēdos q̄ molesti essent mulieri illi dicēdo vt quid p̄ditio ista? Nō enim est vnguenti p̄ditio vsus ille: vnguenti ad quē tot v̄tutes incitabāt: q̄ p̄ gratia referenda, pro pietate, proq̄ religiōe oportunus erat.

Quod vero ad excusandos discipulos primo assertur (q̄a nimis delicata ac p̄ciosa vnctio erat respectu tā pauperis, et pedū p̄sertim) excludit p̄ hoc q̄ Jesus

Ientaculi primi questio prima iij

erat & credebatur verus Messias, ac p hoc dignior omnibus hominibus. Et neq; hoc neq; quodcuq; aliud unguentum erat excessivum respectu illius & pedum eius, quicquid enim cuiusq; excellentissimo homini potest exhiberi minus est ut condignum sit ad usum corporis ipsius Messie & pedum eius. Extabat nihilominus spiritualis ratio unguendi pedes quae dicta est. Quod deinde subiungitur de rationabili discipulorum scandalum, excludit per idem, quia si hodie videremus verum Messiam testibus tot miraculis, teste tunc Lazaro patre qui ex mortuis veniens testabatur illum esse verum Messiam, hoc est regem regum & dominum dominantium (unde multi ex iudeis credebant in Christum) non scandalizaremur rationabiliter: sed rationabiliter admiraremur & stuperemus quod dignatur seipsum sic exinanire ut istis nostris unctionibus delinatur, ut a muliere unguatur, ut istiusmodi refrigerijs egeat. Irrationabiles autem homines sumerent cum Iuda occasionem scandalum. Quod denique subditur de melioris boni emulatione (quia melius fuisset unguenti pretium in pauperes erogatum) a domino excludit: ut patebit declarata ratione domini. Sed & ex dictis excludit: quoniam opus tante gratiae, pietatis & religionis non est minus bonum quam elemosyna illa fuisset in pauperes, immo tanto maius bonum fuit, quanto Christus praestat omnibus pauperibus, quanto caput membris, quanto dominus servis. Arguendi igitur discipuli erant.

Ad admirationem de ratione reddita a domino quare operis unctionis huius non fuerit praetermittendum propter pauperes, dicitur quod quia discipuli non solum protulerant elemosynam, sed vituperaverant illam unctionem dicendo ut quid perditio ista: ideo dominus utriusque confutando, primum asserit Mariam fecisse opus bonum: & hoc contra illud ut quid perditio ista: Deinde non fuisse hoc praetermittendum propter elemosynam.

Lentaculi primi quaestio prima

nam faciendā: quia pauperes semper haberet etc. et hoc contra illud: potuit enim unguentum utrumque venundari et dari pauperibus. Et quod opus illud fuerit bonum, dominica responsio in singulis clausulis probat. Primum ex illa propositione in dicendo in me. Vbi recolito aliud esse credere deum, et aliud credere in deum. Primum siquidem commune est bonis et malis. Secundum autem proprium est bonorum: quia est actus fidei formate. Et similiter operari aliquid bonum opus, commune potest esse bonis et malis, sed bonum opus operari in Christo, proprium est bonorum: quia significat quod operando quis tendit in Christum quod est charitatis progressus. Dicendo ergo quod Maria operabatur bonum opus in me, monstravit opus illud esse meritum et a charitate procedens. Deinde ex ratione comparationis ad elemosinam: ex qua utrumque simul manifestatur. Et si subtilius fuerit considerata, apparebit quod aliud primo occursum sensus offert, et aliud interius portat. Nam prima fronte ratio dominica ex duplici differentia inter elemosinam et hoc humanitatis officium sibi exhibitum, docet non fuisse unctionem istam pretermittendam. Una differentia est inter tempus istius et expectatus: quia scilicet tempus faciendi elemosinam non viget nunc, sed expecta. quoniam semper est, tempus autem exhibendi mihi boni humanitatis officia, nunc instat, quia non semper me habebitis in presentia corporali carnis passibilis in qua sum modo vobiscum, et non solum non semper sed paucissimis diebus sic me habebitis: fuit enim hoc anno sex dies pasche, hoc est sabbato ante ramos palmarum. Altera differentia est inter certam personam et indeterminatos pauperes: quia scilicet obsequium hoc debitum est certe persone, mihi scilicet elemosyna autem debita est non alicui certo pauperi, sed pauperibus indeterminate. Vtraque siquidem differentia dominica ratio manifeste assert, dicens, nam pauperes. Non

Ientaculi primi quaestio prima iiij

bunc vel illum) habebitis vobiscum semp, et non instat
nunc necessitatis articulus: me autem (ecce certa persona)
non semp. Quasi diceret, nunc tantum habebitis scilicet
vobiscum in carne passibili et indigente his obsequijs con-
uersantem. Ex ambabus autem differentijs simul iun-
ctis relucet et cõis doctrina quod humanitatis officia quae
alicui certe persone exhibere postulat certum tempus, non
sunt pretermittenda propter communia debita quae indeter-
minate debentur primis. Non vult celestis magister
ut homo pretermittat conuiuium nuptiale, officium sepul-
ture, politicum coniunctum cum ciue, et similia, ut fiant es-
lemosyne: ipse enim qui est author gratiae, non venit des-
seruere sed perficere rationem naturalem. Relucet et spe-
cialis ratio facti: Nam ex hoc ipso quod tempus illud quod
talis tantusque hospes officiose tractari posset preteribat
posthabendi erant pauperes non tunc instantes, quibus
aliunde et tunc et nunc et alias poterat benefici. Unde
liquet redditam esse rationem et quod opus fuit bonum, et quod
preponendum fuit elemosyne pauperum quae ex illo precio
potuisset fieri. Continet autem interius penetrata hec
ratio ratione persone demonstrata per illud pronomen me,
superfluentem causam non solum bonitatis sed excellentis per-
fectionis huius unctiois. Tempus namque illud quod verbum ca-
ro factum, inter homines homo passibilis humanisque officijs sub-
ditus dignatus est peruersari, articulum constituebat urgentis
necessitatis ad exhibendum illi quaecumque passibilia officia
et obsequia, nullius precij nullaque deliciae finibus limitanda
quatenus est ex parte ipsius meriti et humani debiti. Non
nulla ex parte unctio ista minus bona fuit, sed preferenda
vndique cure pauperum, quae cura quamuis debeat semp
hominem sollicitare, non tamen ex alio debito officio auellere: et
multo minus tollere debet hoc opus longe excellentius.

Lentaculi primi questio prima.

Ad admirationē tertiā de appositis trib⁹ a dño sententijs in hac causa, rñdetur. Et circa ea que de sepultura dicũt, notādũ est vnctionē istā relatā esse ad Chri sepulturā ex dñicis v̄bis triplici relatione: hoc est p̄ significationē, per preuentionē, p̄ durationē. Significauit enim vnctio illa Chri dñm sepeliendũ esse: testāte dño apud Math. mittens hec mulier hoc vnguentũ in corpus meũ, ad sepeliendũ me fecit: hoc est sepeliendũ me indicauit: corpora em̄ sepelienda tñc t̄pis vngēbant. Preuenit q̄ officiũ vnctiōis pro sepultura vnctio illa: testante dño apud Mar. preuenit vngere corpus meũ in sepulturā, quāuis em̄ Maria ipsa nesciret dominus tamē sciebat q̄ impedienda erat ab vnctiōe ipsius Chri defuncti: quia prius resurrexit quā potuerit ab illa vngi: 7 p̄terea nunc preuenisse dicitur officium sepulture. Durauit quoq̄ vnctio illa vsq̄ ad sepulturam (dicente dño apud Ioan. sinite illā vt in diē sepulture mee seruet illud) pro quanto vnctio illa vltima fuit quantũ ad Marie vnctionē, 7 sic per negationē succedētis, seruata vsq̄ in diē sepulture. Tanquam si aperte diceret, sinite illam, quia ista p̄putatur p̄ tota vita mea vsq̄ ad sepulchrum: ita q̄ nec viuo nec mortuo mihi exhibebit amplius officiũ vnctionis.

Totus aut̄ h̄mōi sermo referens vnctionē hanc ad sepulture officiũ, a clementissimo magistro dictus est, vt intelligerent discipuli non quare Magdalena vngēbat, sed quare ipse dñs susciperet vnctionē illā. Magdalena em̄ intendebat officiũ h̄māne pietatis, gratie 7 religionis impedire Chri, sed Chrius opus illud suscipiebat vt sepeliendus. Tanq̄ si aperte diceret, nō putetis q̄ vt deliciosus vngor, nam vngor vt sepeliendus, vngor vt quā citius moriturus nō est t̄ps hoc dea

Ientaculi primi questio prima

v

ficiarum, sed mortis et sepulture. Et licet Marie animus ad hoc non tenderet ex se, ut motus tamen et directus a Spiritu sancto, ad hoc tendebat significandum, preueniendum ac seruandum, nesciens tunc quo ad hoc quid faceret. Quia igitur hec verba non sunt apposita ad alteram excusationem Magdalene, sed ad rationem ex parte domini quare permiserit se ungi, non oportet mirari quousum bec. Non tamen nihilominus hec sententia refertur ad Magdalene excusationem, intelligendo illam ut sit pars prioris sententie: utpote declaratio illius dicti, me autem non semper habebitis. Tanquam expresserit quid intenderit per li non semper, modicum valde tempus: quia proximus sum sepulture, ita quod per hanc adiectionem declaratus est articulus instantis proxime sepulture, et solliciti timoris fouentis animum Marie ad hanc unctionem. Doctrina siquidem domini de ipsius morte ac resurrectione erat adeo publica, ut etiam ad Iudeorum pontifices peruenerit: quum dixerint Pilato. Domine recordati sumus quia seducto: ille adhuc uiuens dixit, post tres dies resurgam. Et quod tunc proxima esset domini mors, Magdalena cum alijs mulieribus audierat: ut patet ex eo quod quum dixisset paulo ante dominus, ecce ascendimus Hierosolymam et filius hominis tradetur etc. et tertia die resurget, mater filiorum Zebedei petijt ut filij sui sederent ad dexteram et sinistram ipsius in regno resurrectionis eius. Ex eo igitur quod Maria que multum diligebat Christum, tempus mortis Christi primum meditabatur, sollicita quoque erat ne forte amplius similem commoditatem officiose obsequendi Christo non haberet, oblata tunc occasione conuiuij Lazaro resuscitato utendum duxit. Et sic etiam ex parte solliciti timoris adhibentis quasi calcaria Marie, unctio ista non nullum respectum ad sepulturam Christi habuit. Et quia

A v

Lentaculi primi quæstio prima

tempus vrgens ad vnctionē cōstituebat, ad opus illud bonū reddendū ptinebat. Nec obstat si nō tam p̄ciosa vnguenta ad vsum eēnt sepulture, sed myrra ⁊ aloes quā ad sepulchra regū, preciosiora adhiberi credibile est: ⁊ dignitas Messie supra oēs ⁊ reges ⁊ summos sacerdotes erat ⁊ est, ita vt nihil quantumcūq; alijs p̄ciosum, ipsi poterat cōdigne exhiberi.

De apposita autē futura memoria huius vnctionis, facile patet q̄ ad cōmendationē operis Magdalene spectat. Tum q̄a licet laudari preter intentionē Marie fuerit esse tamē opus tale vt sit laude dignū, nō est preter intentionē recte opantis, quā intēdit opus v̄tutis, ac p̄ hoc laude dignū. Tū q̄a laudandū esse ab euāgelice p̄fectionis viris, maximū est testimoniū boni operis pacti. Mōstrauit ergo dominus vnctionem illā non solum esse irreprehensibilem ⁊ p̄ponendā tunc curare pauperū, sed optimū fuisse opus: vtpote ⁊ dignū p̄petua laude, ⁊ qd̄ p̄petua esset prosequendū cōmendatiōe in dei ecclesia. Quorsum autē v̄ba q̄ solus Marcus interserit (scilicet qd̄ habuit hoc fecit) tēdāt, nō ē difficile videre: ad occultā siqdē spectāt tā Marie mentē q̄ ipsius dñi dignitatē. Murmurabāt discipuli de p̄ciositate vnguenti, respōdet dñs apud mulieris illius animū nō esse vnguentū hoc p̄ciosum: sed si p̄ciosius habuisset, p̄ciosius effudisset. tanti me facit: sed q̄a nō habuit p̄ciosius, qd̄ habuit hoc fecit. Nesci apte diceret, vos arguendā putatis de excessu, ⁊ tū secundū v̄ritatē dignitatis mee ⁊ rectā fidē ac deuotionē huius mulieris excusanda est q̄ nō plus fecit, sed hoc qd̄ habuit fecit. Est igitur hec domini sententia ⁊ ad Marie opus cōmendandū ⁊ ad discipulos confutandū nō impertinens sed opportuna. Nec de prima quæstione.

Circa Secundam questionem de verbis domini ad discipulos tēpore passiōis imminētis (quando misit vos sine sacculo ⁊ pera, nunquid aliquid vobis defuit: dicunt ei nihil, ait illis, sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter ⁊ peram, ⁊ q̄ non habet gladiū, vendat tunicam et emat gladiū: oportet em̄ impleri de me ⁊ cū sceleratis reputat⁹ est) quæstio non spernenda consurgit, quo pacto hec verificentur ad literam. Quandoquidem oportet ea ad literam verificare: quoniam ⁊ dominus ad literam loquitur de sacculo ⁊ pera, vt patet, ergo ⁊ de gladio: ⁊ discipulis de gladio ad literam intelligentibus ⁊ respōdentibus ecce duo gladij hic, annuit dñs dicens, satis est.

¶ Literalem igitur sensum intuendo, admiramur hanc domini doctrinam. Primum quia videtur instruxisse discipulos vt sumerent arma defensiva pro sui defensione in imminente sibi persecutione Iudeorum: dum vendendam etiam tunicam pro emendo gladio consulit, ⁊ passionem propriam pro ratione assignat, quia ipse vt iniquus tractandus est: sicut ⁊ fuit tanquam latro quesitus ⁊ captus, ⁊ demum cum latronibus crucifixus.

¶ Deinde quia videtur docuisse discipulos vt tempore persecutionis arma similiter caperent defensiva: hoc enim sequitur ex exemplo sui. Si enim contra persecutionem ipsius capitis sumenda sunt arma, consequens est vt contra persecutionem membrorum armati progrediamur: exemplum inquit meum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci ⁊ vos faciatis. Mentum aut horum bene sonat, sed christianorū pias aures offendit. Et vtrunq; a gestis Christi ⁊ sanctorū in suis persecutionibus disponat: vt patet.

Ientaculi primi questio secunda.

Videtur deniq; doctrina hec reuocare precepta prius ab ipsomet discipulis data: scilicet si quis percussit te in vna maxillam, prebe illi alteram: et similia. Et confirmatur: quia sicut mutauit hic dñs preceptū de non portandis sacculo et pera, olim prohibendo nunc concedendo, ita cōsequenter dicendū est quod mutauit precepta olim data de omittenda defensione armata, procedendo discipulis vt si cōtra eos insurgerēt homines resisterent armata manu. Cōstat autē hoc predicatorib⁹ euangelicis, quales erant apostoli quibus loquebatur dñs, non cōuenire: quāuis imperfectioris vite christiānis licitum sit.

Ad hanc Questionē respondendo, dicit q̄ hec dñi vba ad literam non dirigebātur ad defendendū dñm Jesum in imminēte sibi psecutione: nec discipuli intellexerunt sumenda sibi fore arma p defensione Christi. Manifesto vtrunq;. Et primo p̄mū ex tribus. Primo ex eo quod simul eandē protulit sententiā de rebus tribus: scilicet sacculo in quo portatur pecunie, et pera in qua portant victualia, et gladio quo protegimur ab inuasoribus. Cōstat autē quod ad persecutionē illā nō erat opus sacculo neq; pera: quū ipsi nō essent persecutionem passuri, sed seruandi ab ipso dño erant solo vbo, si ergo me queritis sinite hos abire, et ipse dixerat, quos dedisti mihi, non perdidisti eis quenquā: vt Ioan. testatur. Sicut igitur nō dicebat vt tunc sumerent sacculū et peram, ita nec dicebat vt sumerent tunc gladios.

¶ Secundo ex eo qd dicētib⁹ discipulis ecce duo gladij hic, respondit satis est. Si enim intendisset q̄ tunc sumerent arma, nō dixisset satis esse ad defensionē sui: constat namq; nō satis esse q̄ duos habere gladios dicē-

Tentaculi primi questio secunda. Vñ

kerint ad defensue armandū viros vñdecim cōtra cohortem Pilati ⁊ ministros iudeorū cum gladijs ⁊ fustibus. Et similiter pstat nō satis esse necessitari tante vt vendenda esset tunica ad emendū gladium, habere duos gladios inter tot psonas, si propter iminentem tunc psecutionem debuissent tunc singuli nō habentes gladiū venderetunicā vt emerent gladiū. Quia igitur dixit satis esse, monstrauit se nō requirere gladios defensiuos sui cōtra psecutionē iminentem.

¶ Tercio ex eo qd̄ Petrū qui non expectata dñi respōsione gladiū pro magistri defensione eduxit cōpescuit: cōuerte inquit gladiū tuum in vaginam. Si em̄ intēdisset instruere vt pro eo gladio pugnarent, non retraxisset discipulum gladio pugnantem.

¶ Clarissime quoq; hoc idem patere pōtest ex voluntaria passione (vnde tunc etiā dixit, an nō possum rogare patrem meū, ⁊ exhibebit mihi modo plusquā duodecim legiōes angelorū) ⁊ mille locis scripture. Sed hec sint allata ex illo proprio loco, in illa materia, ⁊ in illa sententia.

¶ Secundū autem (scilicet quod discipuli non intellexerint de gladio sumendo pro defensione Christi) habetur ex eo quod venientibus satellitibus ad capiendū Christū, discipuli videntes quod futurū erat interrogauerunt dñm, dñe si percutimus in gladio? Si enim intellexerint instructos se fuisse vt gladio pugnarent pro defensione Christi, non dubitassent, nō petissent dñe si percutimus in gladio? Nō igitur intellexerunt domini vba apostoli ad hunc sensum, vt pugnaturi gladio essent pro defensione Christi.

¶ Ad quid autē pdixerint ecce duo gladij hic, post dicitur: sicut etiā manifestabitur cur dñs meminerit per

Ientaculi primi quæstio secunda

secutionis sue non loquens de sui defensione.

Quia igitur dñica hec vba ad ipsius dñi defensionē nō dirigi manifestū ex litera est, psequens est vt ex ipso euangelij textu l̄alis sensus sumatur. Prenota ergo in hac l̄a quattuor. Prīmū est diuersitas t̄pis p̄teriti ⁊ p̄ntis, denotata p̄ li quādo ⁊ li sed nūc: ait em̄ saluator qm̄ misi vos, ⁊ subdit, sed nūc. Scdm̄ est officiū p̄dicatiōis, de q̄ sit mētio scdm̄ p̄teritū tēp̄, ⁊ nulla sit de eo mentio in p̄nti t̄pe: ait em̄ saluator, qm̄ misi vos, p̄cul dubio ad p̄dicandū: vt patet in euāgelij historia Mat. Ioan. ⁊ Mar. vi. Et quū dicit, sed nunc q̄ habet sacculū, nihil dicit de missione ad p̄dicandū. Tertū est p̄tatiōe huius doctrine assignari q̄ ipse dñs cum iniq̄s deputandus tunc erat. Quartū est modus dicēdi: q̄a scilicet nō dirigitur nouus sermo ad ap̄los in sc̄da p̄sona, vt olim dixerat, nō enim dicit, sed nunc tollite sacculū ⁊ perā ⁊ emite gladios, vt olim dixerat, nihil tuleritis in via nō sacculū ⁊c, sed ad tertiā p̄sonā p̄uertendo sermonē dicit, sed nunc q̄ habet sacculū, tollat similiter ⁊ peram: ⁊ q̄ nō habet v̄dat tunicam ⁊ emat gladiū.

Ex his habētur primo duo t̄pa: scilicet p̄dicatiōis ⁊ p̄secutionis, nō cuiuscunq̄ sed illius q̄ Christi discipuli cum iniq̄is reputandi essent, ad designandū siq̄dem talis p̄secutionis tempus, p̄posuit talem p̄sonā in p̄sona sua: p̄pter qd̄ nō meminit crucis aut mortis, sed deputatiōis cum iniq̄s. Habentur sc̄do duo genera Christianoz: scilicet predicatorum in apostolis, ⁊ aliorum minus perfectorum in tertiā p̄sona significatoz.

Intendit igitur ad literam dñs docere, q̄ mandata data olim de non vebendo sacculum ⁊ perā, ad temp̄ p̄dicatiōis spectant, t̄pe aut̄ p̄secutiōis ⁊ p̄cipue quādo reputabantur vt iniq̄, licitū erit cuiuscunq̄ volenti,

Tentaculi primi quæstio secunda: viij

munire se & sacculo & pera & gladio defensiuo. Et diuersitatis ratio in præoptu est: quia quum licitum est ad prædicandum ire prædicationis officio incumbere, & inueniuntur necessaria, retribuuntibus auditoribus temporalia, & spiritualibus, & sicut de necessarijs ita nec de vita debetis esse solliciti, tpe vero quo christiani vt iniqui reputabuntur, non inueniuntur qui retribuunt pro spiritualibus temporalia: & sicut de pecunia & victu licitum erit curam habere, ita etiam de vite conseruatione, quæ per gladium aduersus inuasores conseruari quandoque potest. Est ergo sermo dominicus de tpe persecutionis indeterminate, & similiter de discipulis indeterminate: ita quod illud aduerbijs tps nunc non demonstrat determinate illud tempus passionis Christi, sed indeterminate tempus persecutionis precipue quando reputabuntur iniqui: & similiter illud relatiuum quod, non refert determinate apostolos, sed indeterminate christianum, & docet quod tempore persecutionis licitum est curam vite, victus & pecunie oportune suis discipulis habere.

Et bene nota quæ optime respondeant noua hec christi documenta præscis. Etenim sicut documenta priora (scilicet nihil tuleritis in via) non sunt mandata, sed libertates edendi & bibendi quæ apud auditores verbi dei sunt, ita documenta hec non sunt mandata sed libertates curam gerendi vite & oportunoꝝ. Docuit enim pius magister licita ambo esse, præsuluit autem vt facerent sicut ipsum videbant facere. Et apostoli quidem ac sancti perfectionis vite imitati sunt gesta domini: imperfectiores autem videntur libertate sibi a domino declarata.

Ad obiecta autem quæ quædam oportet respondendo, dicit quod dominus deputationem suam cum iniquis pro ratione attulit duorum. Primo temporis per

Ientaculi primi questio secunda:

secutionis et non sine defensionis. Ac si aperte diceret, et
quo ego cum iniquis deputabor, tempus erit ut et mea
membra cum iniquis deputentur. Secundo necessitatis,
quasi dicat. Tempus erit quo indigebitis his auxilijs
quia ego ipse relinquer deputatus cum iniquis. Si enim
ego destitutus ero, ita ut cum iniquis deputer ad mor-
tem, mei quoque discipuli deferentur similiter: et ideo con-
cedo volentibus recurrere ad huiusmodi humana ad-
minicula, uti posse illis. Apostoli autem tanquam non ple-
ne penetrantes verba domini (quoniam adhuc non erat eis aper-
tus sensus ut intelligerent scripturas, et pari ratione ver-
ba dominica) dixerunt. Ecce duo gladij hic, tanquam
aliquid pertinens ad propositum sermonem de necessitate
gladij: quum tamen impertinens esset responsio ad in-
tentionem Iustitiae. Unde et dominus non respondit, tollite il-
los gladios vobiscum: quos non secum sed ibi esse dixerat,
Nec respondit satis sunt, scilicet duo gladij: sed imp-
sonaliter dixit satis est, et doctrine huius mee et sollicitu-
dini vestre, ac si iuxta usitatum loquendi morem diceret,
sufficit haec locutio, deponite hanc sollicitudinem. Et ve-
re sic erat agendum, quoniam verba dominica dicebantur ad
hoc, ut post passionem domini imperfectiores et in casu
quando expediret etiam perfectiores, libertate hac vter-
rentur. Clarissime itaque patet quod non est dominus hortan-
tus discipulos ad sumendum gladios pro ipsius domini de-
fensione. Sed quod nec consuluerit discipulis suis ut sume-
rent defensiva arma contra suos invasores, patet ex di-
ctis: quoniam aliud est concilium dare, aliud est docere quid
licite facere possent. Consuluit siquidem ipse discipulis
facto sui exempli ut arma non sumerent defensiva, tum re-
trahendo Petrum a percussione, tum aperiendo quod plusquam
duodecim legiones angelorum haberet in promptu si vel-

Ientaculi primi quæstio secūda. 1x

let illis utitur, tum voluntarie patiendo se tanquā latro-
nem capi, et cum iniquis deputari ad mortem usq;
crucis. Et hoc imitandū intellexerunt apostoli: iux-
ta illud Petri. *Christus passus est pro nobis, vobis
relinquens exemplū ut sequamini vestigia eius.*

Docuit vero dictis verbis licere et in pfectionib⁹,
ad miniculis se hūanis tēpore psecutionis fulcire,
nō solum sacculi et pere sed gladij defensiuī, et perfe-
ctioribus in casa quo expediret ad humane p̄fuge-
re subsidia. Hac nāq; doctrina fretus apostolus
Paulus, ad adminiculū hūane appellatiōis ad ce-
sarem confugit quādo expedire iudicauit. Et rur-
sus a parata contra ipsius vitā p̄spiratione Iudeo-
rum, tribuni ope se eripi procurauit: q̄a similiter ca-
sus erat in quo expediebat sic suam corporalē vitā
adiunare. Nihil ergo dissonans sanctorū gestis, do-
cuit dñs noster: sed id qd̄ in casu etiam a perfectio-
ribus fieri inculpabiliter posset, dignatus est p̄ se
ipsum manifestare. **P**atet quoq; ex dictis nō esse
p̄iora dñi precepta per hanc dictrinā reuocata: sed
declaratum est q̄ p̄isca illa de voluntarie patiētie
operibus, nō sic sunt intelligenda quin pro loco et
tēpore liceat *Christi* discipulis modo rata require-
re hūana adminicula. Ex hac nāq; doctrina dñi
iuncta priori didicimus p̄sideranda esse loca, tem-
pora ac occurrentia, et qñ expedit prebere p̄cutienti
alterā maxillam, et qñ expedit tueri adiuuare nos-
p̄os. Nec est vez q̄ reuocata sint hinc documen-
ta p̄iora de nō portandis sacculo et pera: sed docu-
mentis illis adiuncta sunt alia concernentia aliam
temporis dispositionē. Ita q̄ hec iuncta illis docēt
nos, q̄ qñ expedit sine sacculo et pera, et qñ expedit

B

Ientaculi primi quæstio tertia.
cum sacculo ⁊ pera pcedamus: ⁊ q̄ illud p̄cipue tē
pore p̄dicationis seruandū intelligamus, hoc autē
tpe necessitatis. Et hec de secunda quæstione.

Circa tertiā quæstionē de respōsiōibus
dñi nostri Iesu Christi corā quat-
tuor iudicibus, occurrit primo duplex admi-
ratio corā Anna. Altera est de respōsiōe q̄d me
interrogas: nā apparet ⁊ supflua ⁊ nō decens p̄so-
nā illam tunc. Supflua q̄dem: q̄a interroganti pō-
tifici Iesum de doctrina ⁊ de discipulis eius, suffi-
ciebat dixisse doctrinā suā esse publicā, ⁊ propterea
examinandos esse publicos testes q̄ audierāt docē-
tem, ⁊ nō oportebat apponere, q̄d me interrogas:
Indecens autē: q̄a dñs Iesus tunc se gerebat vt sub-
ditū: nō est autē subditi arguere iudicem, p̄esertim
de defectu tam paruo, scilicet q̄ nō debebat ipsum
interrogare de doctrina tā publica. Et hec indecē-
tia tāta visa tūc est, vt p̄terea vnus ministroꝝ p̄cusa-
ferit dñi maxillā dicens, sic respōdes pōtifici?

Altera est, de ista respōsiōe data p̄cussori, si male
locutus sum, testimoniū p̄hibe de malo, si autē bene
cur me cedis: Videtur dñs nō seruasse p̄siliū q̄d di-
scipulis dederat, si q̄s te p̄cusserit in maxillā, p̄be-
ei alterā, nō solū namq; nō p̄buit alterā, sed p̄tra-
p̄cutientē argumēto ratiōis insurrexit: debebat enī
ipse seruare quod seruari ab alijs voluit.

Occurrit secūdo admiratio similis corā Caiapha
pro quāto adiurat⁹ dñs vt diceret si ipse eēt Messi-
as, nō solū respondit se esse Christū, sed adiunxit a-
modo videbitis filiū hominis sedentē a dextris dei
⁊c. Apparet siquidē supflua hec appositio. Nā si
oportuna fuit, aut, p̄pter ipsos pontifices ⁊ senioꝝ

Ientaculi primi quæstio tertia x

res. Et hoc nō: tum q̄a dñs dixit tunc q̄ ipsi audiētes se esse Ch̄m, nec crederēt nec ipsum dimitterēt: tū q̄a ex hoc facti sunt peiores, dicētes, blasphema uit, reus est mortis &c. Aut, p̄pter alios, & hoc nō: tū q̄a alij iā alias hanc doctrinā de aduentu Ch̄i ad iudiciū audierāt: tum q̄a ibi nō erant alij, nisi forte ministri, q̄ etiā p̄sequebantur dñm: vt patet de ministris & ancillis infestis Petro.

Occurrit tertio admiratio corā Pilato quadruplex quattuor dñi v̄ba ad Pilatū. **P**rima est circa illam respōsiōnē, a temetip̄o hoc dicis, an alij tibi dixerūt de me? Apparet siquidē impertinens, vt interroganti Pilato Iesum, tu es rex Iudeorū? respōdeat, si a temetip̄o hoc dicas, nō enim videtur quomodo hoc spectet ad p̄positā interrogatiōnē, aut quorsum tendat. **S**ecunda est circa respōsiōnē subiunctam, regnū meū non est de hoc mundo.

Videtur em̄ q̄ dñs voluerit se iustificare corā Pilato: tanq̄ diceret, q̄ ego nō me impediō de regno huius mundi, de quo accusor. Hoc aut nō apparet consentaneū esse spontanee oblationi sui p̄suis ad patiendū & subennā sententiā mortis & crucē: q̄ enim studet corā iudice iustificare suā causam nō querit cōdemnari, sed potius euadere.

Tertia est circa apposita v̄ba. Ego in hoc natus sum & ad hoc veni in mundū, vt testimoniū p̄hibeā veritati &c. Mā appositio ista ad aliquod triū ordinata est. Vel ad iustitiā suā aperiēdam, & hoc vt dictum est, videtur inconueniens: q̄a non consonat tam voluntarie passioni. Vel ad instruendum Pilatū: & hoc erat superfluum: quia ille gentilis erat, & principium conuertendi ipsum non erat hinc

B ij

Ientaculi primi quæstio tertia,
sumendum. Vel ad propositam materiam de qua
erat sermo, scilicet de regno suo. Et hoc nõ apparet
quomodo veniat ad propositum, et qua fuerit prin-
dentia dictum.

Quarta est circa vltimã dñi respõsionem ad Pi-
latũ, nõ haberes aduersus me potestatem vllã nisi
tibi desuper datũ esset etc. Apparent em̃ minus des-
centia vba, tum q̃a satis generalia, pro respõsione
darẽtur Pilato dicẽti, mihi nõ loqueris, nescis q̃a
potestatem habeo crucifigere te et potestatem ha-
beo dimittere te? Tum quia nihil nouũ aut ignotũ
aut necessariũ sonantia, vt propter ipsa dicenda do-
minus silentiũ ceptum rũpere deberet: q̃s enim ig-
norabat Pilatum habere potestatem a superiori,
quum p̃staret q̃ non erat princeps, sed preses depu-
tatus a Romanis. Tum q̃a incõpacte iuncta cum
sequentibus: scilicet p̃pterea q̃ tradidit me tibi ma-
ius peccatum habet, in q̃ nanq̃ p̃municet hec sen-
tẽtia de maiouitate peccati cũ precedẽte de potesta-
te Pilati, nõ apparet, et multo minus apparet quo-
modo hec ex illa inferatur cũ nota causalitatis: vt
in litera fit, inferendo, p̃pterea q̃ tradidit etc.

Occurrit quarto admiratio coram Herode, cur
interrogatus dominus ab Herode in multis ser-
monibus nullũ vbum protulit: quũ tamen spes eẽt
boni aliqd efficiendi apud Herodem q̃ fidem Iu-
deoz profitebat, et de ipso scriptũ est q̃ libenter Jo-
annem baptistam audiebat, et audito eo multa fa-
ciebat, et euãgelista dicit q̃ tunc gausus est viso Je-
su, et q̃ multo tempore disiderauerat ipsum videre
etc. Ex his enim videtur q̃ rationabilius fuisset, q̃
dixit Pilato gentili, dicere Herodi fideli: vtpote

qui de Messia fidem habebat &c.

Ad questionem Hanc de responsioni-
bus dñi, respondendū
est ordine quo pcessit ambiguitatū series. Unde a
verbis dñicis coram Anna pontifice inchoādo di-
citur, illa dñi vba ad Annā qd me interrogas, non
superflua nec indecentia sed oportuna decētiaq; il-
lum tunc fuisse. Que vt clare intelligas, perspice
dñm vidisse in interrogatione a pōtifice facta duo
implicari: scilicet rem & personam. Res de qua in-
terrogatio fiebat, erat doctrina cū discipulis, perso-
na aut interrogata erat ipse Iesus. Et quo ad vtrū
q; oportuit dñm sua responsione satisfacere. vnde
de doctrina respondit primo q; erat in publico po-
sita, tū ex loco publico, synagoga scilicet & templo,
ita q; locus nō solū erat publicus, sed publicus ad
officium docēdi: doctrine siquidē publice locus e-
rat templū aut synagoga. Tum ex frequentia pmi-
ni: quia illuc omnes iudei cōueniebāt. Tum ex vti-
litate temporis: qā semper, quando scilicet tempus
docēdi exposulauit: qñ in templo in tēplo: & quan-
do in synagoga in synagoga. Tum ex utilitate di-
ctorum: qā in occulto locutus sum nihil. Deinde di-
xit q; essent de sua doctrina interrogandi, dicens in-
terroga eos q; audierunt. Et protulit vniuersos vt
publicos testes, nō mortuos, non absentes, nō nesci-
os aut immemores, sed presentes & scientes: ecce in-
quit ipsi sciunt quid dixerim.

Quo ad personam vero interrogatā respondit,
quid me interrogas? Quod dupliciter exponitur.
Vel qd hoc est cur me interrogas. Et sic petit cau-
sam nō quare pontifex interrogat, sed quare inter-

B iij

Ientaculi primi quaestio tertia,

rogat ipsum Iesum de doctrina: quoniam non apparet causa quare ipse Iesus debeat interrogari de sua doctrina quae est in publico posita, ac pro hoc interrogandi sunt illi qui audierunt et sciunt illam: sicut si doctrina fuisset posita in libro, non esset auctor interrogandus de doctrina qualis est, sed liber examinandus. Nec haec petitio dedecerebat subditum: quum Iob petitionem similem deo porrexerit, indica mihi cur me ita iudices. Et iuxta hunc sensum quia Annas interrogauerat de doctrina publica dominum, qui non debebat ante examinatum ab alijs doctrinae qualitatem examinari, ideo humiliter subditus dominus petit causam quare ipse examinatur: ut si forte ex cause manifestatione oporteret aliquid respondere posset parere. Et sic verba haec decetia et opportuna inueniuntur.

Uel quid me interrogas: hoc est quid est quod a me interrogando scire queris? Et sic petit rem interrogatam: sicut Saulus petit a Chasto rem preceptam dicentes, domine quid me vis fecere? Et iuxta hunc sensum superponebat humilis subditus pontificem interrogare ipsum de aliquo quod oporteret ab ipso Iesu nosse, et non de his quae oportet aliunde cognosci: ac pro hoc quia interrogatio de doctrina, pro quanto querebat qualitatem doctrinae ad alios spectabat qui audierant, et non apparet pro quo alio articulo spectaret ad ipsum Iesum ideo humiliter petit, quid me interrogas? Ac si aperte diceret, quia non apparet quid est illud quod ego interrogatus respondere debeam, aperiri quid est quod a me scire vis: forte enim aliquem particularem articulum pontifex manifestasset se querere, ad quem responderet. Et sic percipere clare potes non solum opportunam ac

Ientaculi primi quæstio secūda xij

decentē, sed humilē reuerentēq; fuisse hanc dominicam responsionem, quamuis pontificis minister si milis suo pōtifici arguerit illam superbie: nec dignum arbitrans dominum Iesum vt etiam peteret quod ad seipsum spectabat posse, vt nosset pontifici satisfacere.

Ad alteram autem admirationem de responsione data percussori, respondetur quod dominus Iesus ita exhibebat se subditum et patientie exemplū, vt meminisset se esse doctorem mundi. Docuerat discipulos vt patienti vnam maxillam pberent alteram: et nisi ipse dignatus fuisset interpretari sua documenta (quod scilicet intelliguntur pro loco et tpe, et nō in omni tempore, loco, euentu, negotio etc.) quōs crederet interpreti alteri? Si ipse dominus pberisset alteram maxillam, quis se vnquā verū Christi discipulū credere potuisset, nisi semp et vbiq; simile qd fecisset? et similiter nisi tollenti tunicā dedisset et pallium? et sic de similibus. Nōdo autem vbi dominus facto suo non prebuit alteram maxillam, interpretatus est documenta sua huiusmodi non semper et vbiq; debere exequi, sed pro loco et tempore etc.

Oportuit ergo dominum respondere et non prebere alteram maxillam, propter nostram doctrinam.

Respondendo quoq; auctoritatem iustorum sepra su os persecutores in se monstrandam suscepit, arguēdo percussorem quod nec in modo loquendi excesserit, dicēs si male locutus sum, non dixit si malum locutus sum, sed si male: quia etiam ille reprehenderat ipsum de modo loquendi, dicens sic respondes. Undiq; ergo docemur in hac dominica responsione: dum et documenta interpretata.

B iij

Ientaculi primí questio tertia.

et auctoritatem iustorum insinuatā ab ipso nostro capite habemus. Et si queratur cur non responderit dñs aliquid ad interrogationē de discipulis, dici potest vel q̄ responsio de doctrina erat quoq; responsio de discipulis; quoniā ex qualitate doctrine pendet qualitas discipuloy. Vel q̄ percussio malle interruperit responsionē dñi interrogantis qd̄ me interrogas?

Ad admirationem De v̄bis dñi coram Laipha, a modo videbitis filiū hominis etc. dicitur q̄ summe necessaria tunc fuerunt, et p̄ter totum mundū, et p̄ter ipsos pontifices ac seniores, vt inexcusabiles se nosse possent. Ad cuius clariorem intelligentiā, sciendum summarie est fuisse a prophetis de Messia predicta sex. Primum de vita sancta; p̄ter qd̄ miserunt ad Joannem bapistam querēdo si ipse erat Christus, Secundū de doctrina diuina; p̄ter qd̄ etiam Samaritana dicebat q̄ Messias docturus esset omnia. Tertiū de miraculoy multitudine et excellentia; propter quod Iudei dicebāt. Christus quū venerit, nunquid plura signa faciet quam que hic facit? Quartū q̄ ipse esset redempturus et saluaturus populū Israel, p̄ter quod vsq; hodie Iudei expectāt Messiam, vt educat eos de captiuitate et magnificet eos. Quintū q̄ ipse esset rex potentissimus, immo rex regum et dñs dominantū. Vnde magi quesierunt, vbi est q̄ uatus est rex Iudeoy? et nathanael et turba in die palmarū Christū regem appellarunt, Sextum q̄ ipse paup̄ humiliq; puer saturus esset cū hominibus, et morte turpissīma cum sceleratis puniendus. Vnde dñs discipulis Joannis re-

Ientaculi primi quaestio tertia xiiij.

spondens de seipso, post enumerata potentie sue miracula, estimatione pauperum et mortis sue ignominiam subiunxit dicens, pauperes euangelizatur, et beatus qui non fuerit scandalizatus in me, scilicet ob mortem meam. Quia igitur hec de Christo predicta fuerant, et in ipso domino conspiciebantur impleta tria prima, et tertium pro parte executum et preliqua parte scilicet passione et morte tunc inceperat et fiebat, restabat ut de alijs duobus (scilicet quarto et quinto) dominus manifestaret pontificibus qui in ipso erant implenda. Et quia erant implenda post resurrectionem suam et non tunc, ideo dominus et hec implenda, et ordine simul monstrare dignatus est dicens quod ipse venturus iterum est cum gloria et potestate a dextris dei etc. ubi se saluatorem et regem omnium aperuit. Et dicens, ex hoc autem erit filius hominis, monstrauit quod intercedente passione et morte exaltandus esset ad dexteram dei et venturus cum gloria. fuit igitur valde necessarium, ut dominus mysterium duorum aduentuum suorum aperte distingueret, et ad primum spectare vite sancte, pauperis, humilis etc. conuersationem cum hominibus, cum diuine doctrine et miraculorum excellentia et passione ac morte ignominiosa, ad secundum vero resurrectionem saluationem manifestam non solum animarum sed corporum, regiam dignitatem, dominium vniuersale etc. insinuaret. Tum propter omnes qui audirent salutem per euangelium: quia mysterium duorum aduentuum occultum valde erat, intantum ut etiam demones uideatur latuisse: nam si cognouissent, nunquam dominum glorie crucifixissent. Tum propter ipsos senes, quia tunc dominus conspiciebatur ita abiectus, subditus, derelictus, ut nec cogitabile uideretur quod ipse esset futurus

B v

Ientaculi primi quæstio tertia.

rex potentissimus saluaturus populum. Et ideo p̄
monuit tunc eos q̄ p̄ hanc abiectiōē ac subiectio-
nem transiturus erat ad dexteram dei ⁊ iudicatur⁹
orbem cum potestate ⁊c. vt sic quantū in se erat in-
strueret pontifices ⁊ seniores. vt si vellēt possent re-
sispicere. nullamq; excusationem ignorantie preten-
derent quare non aperuit nobis mysterium duorū
aduentuum Messie. quum interrogauerimus ⁊ ad-
iurauerimus eum. Eratque tunc oportunum tem-
pus manifestandi mysterium hoc. quando interro-
gatio ⁊ adiuratio facta a pontificibus ⁊ optimati-
bus. responsionem nō habuisset completam ⁊ cla-
ram nisi duorum aduentuum mysterium fuisset ap-
ertum. ⁊ quando opus tunc quod exercebatur.
vt verbo manifestaretur exposcebat: tunc enim q̄
causa Jesu quasi impij iudicabatur. meruit vt cau-
sam ⁊ iudicium vniuersi orbis acciperet.

Ad admirationem Loram Pilato quadruplicē iu-
sta quattuor dñi verba dicitur ordinate.

Et ad primam de illis verbis. a temetipso hoc
dicitur. respondetur q̄ ratio verborum fuit vt Pilat⁹
gentilis capax fieret responsionis dande ad questio-
nem ppositam. tu es rex Iudeorū. Oblataq; Jesu
nihilominus rationalis est occasio interponē-
di hec verba. antequam responderet ad quesitum.
Occasio siquidem fuit: quia Jesu domino intro-
ducto in pretorium. pontifices manserunt extra. ne
cōtaminarentur ingrediēdo domū viri gētilis durāte
solēnitate paschali: ⁊ Pilatus ceremonijs eorū pdesce-
dēs exiit ad eos. auerturus quā accusationē affer-
rent aduersus Jesum. pōtifices aut accusauerūt eū

Ientaculi primi quæstio tertia: xiiij.

¶ **Q**uod se **C**hristum regem fecisset: **P**ilatus autem ingressus in
procuriam sine **J**udeis, interrogavit **J**esum tu es rex **i**
udeorum? **Q**uia igitur dominus **J**esus absens fuerat quum fue-
rat accusatus a **i**udeis, occasione rationabile habu-
it querendi a **P**ilato, an ex se an ex **i**udeorum ore inter-
rogationem hanc faceret. **R**atio vero verborum talium fu-
it, ne **P**ilatus falleret a seniorum **i**udeorum callida accu-
satione usurpati tituli regis. **S**i enim **P**ilatus ex se ipso
de regio titulo inquireret, quum **P**ilatus esset gentilis et
nullum reputaret hominis regnum nisi de hoc mundo,
interrogando tu es rex **i**udeorum? **P**lane interroga-
ret de regno **m**undano et rege quales sunt alij reges
et non oportuisset dominum respondendo loqui de regno
quod non est de hoc mundo, sed aliter respondere.
Sed ubi **P**ilatus interrogat ex accusatione **i**udeorum
quod ipsum ideo regem dicebant se fecisse quia dicebat se
Christum, et regnum **M**essie non erat de hoc mundo
ideo prudenter dominus antequam responderet, interposuit
an loqueretur ex se an ex ore **i**udeorum: ut confitens **P**i-
latus se loqui ex ore **i**udeorum, intelligeret propriam vo-
cem, audiendo a domino equiuocationem regni inter re-
gnum **M**essie de quo loquebatur **P**ilatus ex ore **i**udeo-
rum nesciens propriam vocem, et regnum mundanum de quo pu-
tabat **P**ilatus accusationem fieri: et sic capax fieret re-
sponsionis furure. **T**anquam audisset, tu putas facere
officium tuum inquirendo de usurpato titulo regio
secundum regna huius mundi, scito quod regnum **M**essie
de quo accusant me **i**udei, non est tale.

¶ **A**d secundum autem de verbis illis, regnum me-
um non est de hoc mundo, dicitur quod aliud est ius-
tificationi cause sue studere ut enadatur sententia,
et aliud est iustificare causam suam quantum sufficit ad

Ientaculi primi quæstio tertia,

tollendam apparentē occupationem scandali. Dominus Iesus corā Pilato nō studebat iustificatiōi cause sue vt non dānarēt, q̄ ad hoc venerat vt morte turpissima afficeretur: sed quoniam ex hoc ipso q̄ seipsum affirmauerat Chriſtū ac p̄ hoc regem, nō nulla occasio poterat apparere Pilato gentili cogitandi q̄ dñs Iesus aspiraret ad regnū Iudeorum ⁊ ideo p̄dicaret populo, ideo dñs Iesus hanc que apparere poterat scandali occasionem tollere curauit, distinguendo regnū Messie seu suū a regno aliorum regum penes causam ⁊ effectū. Penes causam quidem: q̄a regnū eius non est de hoc mundo, non dixit non est in hoc mundo: sed non est de hoc mundo. Regnum enim aliorū est de hoc mundo.

Nam est aut a natura. Et hoc vel vt regnū patris familias, q̄ naturaliter est rex in domo sua: vt in principio mundi erat. Vel vt regnū eorum q̄ nascuntur reges hereditario iure: vt filij ⁊ heredes regū. Aut ab intellectu adiuto arte vel industria: vt sunt hi q̄ vigentes ingenio, industria multa se ad regnum p̄uehunt. Aut a potentia: vt tyranni. Aut a voluntate vt sunt hi q̄ p̄ electionem ad regnum pueniunt. Regnū omnium horū est de hoc mundo: q̄a ab his que huius mundi sunt causatur.

Sed regnū Chriſti non est ex hoc mundo: vt pote ex nulla huiusmodi causarum veniens. Sed vt apostolus p̄mulgauit, factus est obediens vsq̄ ad mortem crucis: p̄pter quod deus exaltauit illum, et dedit illi nomē quod est sup̄ omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, celestium, terrestrium et infernorum, et p̄pterea dñs dixit Pilato, regnū meū non est de hoc mundo. Et manifestauit hoc ex

Ientaculi primi quæstio tertia. xv

effectu: quia si ex hoc mundo esset regnū meum, ministri utique mei decertarent ut nō traderet Iudeis. Si quererem regnare, fecissem ut ministri mei, sequaces mei decertassent, et adhuc decertarent ut nō traderer voluntati Iudeorum: quod tam longe fuit, ut nullus unquam nec Ioseph ab Arimathea nec Nicodemus nec Lazarus nec quispiā unicus etiam vobis certauerit pro Iesu, pendente eius causa corā Pilato. Itaque ex hoc effectu percipere facile potes Pilate quod regnū meum nō est de hoc mundo, quod nō querō populū auertere ut regem me habeant. Et ex hac dñi sententia in tantum apparētia scandali in mente Pilati sublata est, ut exierit ad Iudeos dicens se nullam causam mortis inuenire in eo.

Ad tertiam admiratiōem de subiunctis verbis, ego in hoc natus sum et ad hoc veni in mundū, ut testimonium phibeam veritati etc. respōdet quod hec verba ordinantur ad propositam materiam de regno Christi: et ad idem tendunt quo priora verba. Et sunt puenientissime inducta et ex parte materie de qua erat sermo, et ex parte persone ad quam sermo dirigebatur. Ex parte siquidem materie: nam sermo erat de regno nō ex hoc mundo, et quod Iesus esset rex non ex hoc mūdo. Nec autē figmenta reputantur a sapientibus huius mūdi, et tanquā pficta ab his qui religionis curā gerunt, propter populos et c. et ideo dñs veritatem pponit se a deo tueri, ut venerit in mundū non ut ad inuentiones humanas pducet, sed ut veritati testimonium phibeat. Ex parte vero Pilati: quia oportet eruditorem, ex omnibus sibi et auditori et quantum potest ex gratis auditori pcedere, ut sic capax fiat doctrine. Christo autem et

Ientaculi primi quæstio tertia

Pilato nō erat cōmunis ratio scripturarū nec religiōis cultus, sed solūmodo naturalis mens, ac p̄ b̄ veritatis amor: nihil enim cōmunius ac amabilius est hominibus secundū mentē quā sit veritas. Merito ergo a veritatis studio processit, suasurus viro gentili q̄ nō erat figmentum id quod de regno suo nō de hoc mundo dixerat. Duplicavit autē significationem ingressus sui in mundum, per natiuitatem ⁊ aduentum, dicens (ego natus sum ⁊ veni in mundū) propter duas in se naturas: vt homo enim natus est: vt deus vero venit in mundum, deus homo factus. Et quoniam testimonium Christi de veritate, nō erat ab omnibus suscipiendū fide debita, subiungit discernendo suscepturos a non suscepturis, ex diuersa habitudine ad veritatem dicens, omnis q̄ est ex veritate audit vocem meam. hoc est quicumq̄ amator, inquisitor, susceptor, tutorq̄ est veritatis, nō in hac vel illa materia (puta geometrica, physica ⁊c.) sed veritatis simpliciter, ita q̄ nulli vero repugnet, audit vocē meā: omnis siquidē talis est ex veritate, hoc est ex pte se tenet veritatis, ⁊ ex veritate venit tanq̄ exemplatū ab exemplari.

Conspicitur autem dñm apponere hec verba de auditōib⁹ suis, vt hinc posset intelligere Pilat⁹ duo, scilicet ⁊ qualitātē eorum qui audiebant ipsius domini doctrinam ⁊ sequaces illius erāt, q̄ scilicet erant homines nō vana sectantes, sed veritatē amantes ac sectantes: ⁊ qualitātē regni sui, scilicet q̄ est regnum veritatis. Ita vt dignatus sit dominus dicere de regno suo non solum negatiuam, scilicet nō est ex hoc mundo, sed insinuare affirmatiuam, scilicet q̄ est regnum veritatis: ⁊ simul articulum aliū a iu

Veritaculi primi quaestio tertia xvi.

deus obiectum (scilicet quod subuertebat ac seducebat
populū) tacite elidere eadē ratiōe qua articulū de
vsurpato regio titulo exclusit. Et ad innocentia di
scipulorū tuēdam. Ex hoc enim quod ipse soli veritati
operā dabat, et ex veritate erant quae eū audiebāt, mani
feste seq̄t̄ quod nulla erat seductio, nulla subuersio, nul
lus ad malū, nullus ad vana promocabat, sed tota
christi p̄dicatio, totū christi regnū, ex veritate et in ver
tate et ad veritatē erat. Poterat ex hac dñi sentētia
Pilatus occasione discēdi a tate fame magistro ac
cipere: sed quū interrogasset quid est veritas, non ex
pectata responsione exiit ad Iudeos: utpote quod non
curabat discere a Christo.

Ad admirationē demū quartā corā eodē Pilato
de r̄siōe illa, nō haberes aduersus me potatē vllā
nisi tibi desup datū esset, dicit quod haec v̄ba dñi nō sunt
verba ḡnalia, sed singularissima ac valde nouā, oc
cultā singularēque christi innocentia significātia. In
ter christū em̄ et reliquos homines hec erat differen
tia, quod reliqui homines habebāt superiorē iudicē ex
duobus capitibus (scilicet et ex parte superiore: quia sic
a deo ordinatū est, iuxta illud apostoli. Omnis pote
stas a deo est: quia quae a deo sunt, ordinata sunt, et ex parte
inferiore: hoc est ex proprio peccato saltē originali, ex
quo incidit homo ut ab homine punibilis eēt) christi
autē quia nullius omnino peccati particeps erat
nihil ex parte sua habebat vnde potas quicūque hūana
haberet aliqd̄ contra eū: et propterea Pilatus ex se la parte su
p̄iore potatē habebat aduersus eū. Singularissimā
ergo suā innocentia dñs significauit per hāc respōsio
nem dicens, quod nullam aduersus ipsum haberet
Pilatus potestātē, nisi ei Pilato datū esset desup.

Ientacula primi quæstio tertia.

Dixit desup, et non dixit ex Romano impio aut ces-
sarea auctoritate: vt prebenderet prima causa, di-
uina scilicet dispositio cū secundaria que erat pote-
stas Romani imperij. Ac si aperte diceret, q̄ habe-
as cōtra me potestatem, nō est ex demerito meo, sed
quia es preses. Et hinc optime cū nota calitatis in-
feruntur sequentia v̄ba, p̄pterea q̄ tradidit me tibi
maius peccatum habet: p̄pterea q̄a, scilicet innocēs
ego sum, qui me innocētē tradidit tibi tanq̄ male-
factorē, maius peccatū habet. Tu quidē peccas sci-
ens q̄ p̄ inuidiam tradiderunt me tibi sacerdotes,
et non respiscens, sed illi q̄ causa principaliter sunt
maius peccatū habent. Et q̄ iuxta hunc sensum in-
tellexerit Pilatus dñi verba, testatur euangelista di-
cens, q̄ exinde Pilatus volebat dimittere Jesum:
ex audita quippe Jesu innocentia cū p̄prio peccato
mouebatur Pilati animus ad dimittendū Jesum.

Ad admirationem *Corā Herode,* quare dñs nō re-
sponderit. Dicitur q̄ euangelista nullam explicans
specialē interrogationē ab Herode factā, sed p̄ v̄-
ba generalia narrans Herodē interrogasse domi-
num in multis sermonibus, simulq̄ narrans q̄ spe-
rabat videre miraculū aliquod a dño Jesu fieri, in-
sinuauit interrogationes Herodis nō fuisse iudi-
ciales sed curiosas: eadē etenim curiositate q̄ mo-
uebatur ad miraculum aliquod vidēdum, induce-
batur ad p̄ponendum dño questiones curiosas.
Et p̄pterea dñs sicut noluit vti potentia sua ad fa-
cienda miracula, ita noluit vti scientia sua ad satis-
faciendū curiositati herodis, instruens p̄ hoc nos
vt et potestate et scientia vtamur ad edificationem,

Ientaculi primi quæstio tertia xvij.

et non ad curiositates aut quascunq; alias vanitates. Non suberat ergo causa respondendi Herodi curioso, sicut affuit causa respondendi Pilato iudicialiter inquirenti: q; nescius de vero regno Messie poterat scandalizari, vt dictum est.

Tacuit ergo dñs coram Herode, vt haberetur et tractaretur ab Herode vt fatuus: quod et subsecutum est. Herodes quippe vir secundū mundū pendens, cōferens audita de Jesu ex fama et obiecta a pontificibus precipue q; faciebat se Messiam cū tanto Jesu silentio corā se interrogante in multis sermonibus qbus vsus potuisset ipsius Herodis benevolentia acquirere et tueri se ptra psecutores suos, ansam habuit cogitandi q; Jesus esset vanus (vt pote nō loquēs coram magnis viris, sed coram vulgaribus) et eo amplius q; viderat Joannē baptistam prudenter secū loquentē, Jesum aut nec ad interrogata sua respondentē cernebat, censuq; q; esset vt fatuus tractādus: et sic illudit veste alba.

Sed saluator altissimo psilio se illudi voluit: vt mū dus hinc videret q; non sapientibus huius mundi vjs, non astutijs non industrijs humanis traierit ad suam fidē mundū: sed vie eius ad conuertendum ad suū regnum mundū, fuerūt tales vt sit habitus fatuus a principibus et sapientibus huius mū di. Propter quod ab omnibus iudicibus voluit reputari immo tractari vt fatuus nō verbo sed multiplici facto illusiōis: nā a pontificibus et Herode et Pilato iudicatus et panitus est vt fatuus. Sciebat enim q; sapientie seu astucie maxime attribuit facere se caput noue legis populorū, et ideo hāc de se opinionē auferre studuit tot proprijs derisiōib;.

¶

Ientaculi primi quæstio quarta
vt vel sic crederemus diuinū opus esse fidem Chri-
sti. Nec de tertia questione.

Circa quartā quæstionem de scripta dñi Je-
su causa (Jesus nazareus rex iu-
deorum) nonnulla dubitatio oritur. Tum
quia in multis, quattuor scilicet causis fuerat domi-
nus accusatus: scilicet de tributis nō dandis cesari,
de seductione populi, de blasphemia scilicet q̄ filiū
dei se fecit, et de lesa maiestate, q̄ se regem facere cu-
rabat. Tum quia de nulla causa legitur dominum
se iustificasse nisi de ista: scilicet de regno (vt patet in
euangelio) ac p̄ hoc minus videtur q̄ ista debuisset
scribi super crucem: vtpote purgata. Et confirmatur:
q̄a Pilatus q̄ scripsit causam postquā discussit
hanc causam, pronunciauit Jesum non esse reum
mortis: ac per hoc non esse reū lese maiestatis. Mi-
rum est igitur q̄ scripsit hanc causam,

No hec dicitur q̄ ex quattuor capitibus or-
portuit causam hanc scribi. Tum ex
parte pontificū, tum ex parte causarum, tum ex par-
te Pilati, tum ex diuina dispositione. Ex parte qui-
dē pontificū, alia fuit causa impellens eos ad mor-
tem dñi Jesu, et alia fuit causa quā posuerunt Pila-
to vt dñm Jesum dānaret. Mā causa monens pō-
tificum animos ad dñi Jesu mortem, fuit amor p̄-
prie dignitatis et authoritatis, ne Romani tolles-
rent locum eorū. Quū enim temporibus illis multi
quasi prophete insurgerent, et populos ad se cōuer-
terēt, (vt Actu. v. Samaiel refert primo de Theoz-
date, et deinde de Iuda galileo: et de Joanne bap-
tista Iosephus dicit herodem ipsum cepisse q̄a time-
bat p̄cursum populi, qd̄ non solū potuit simul esse

Ientaculi primi quaestio quarta xviii

verum cū causa incestus relata ab euāgelio, sed con-
sonat euangelio: tū qā dñs audito casu Joannis se-
cessit, quasi causa cōmunis ei ⁊ Joanni fuerit, scilicet
ꝑcursus populorū ad eorū predicationē: tum qā
dñs Herodē vulpem appellauit, quasi astute ꝑse-
quentē Joannē predicatorem sub specie cōplacē-
di Herodiadi). Quia inquā tot cōcursus populorū
erant, timebant pontifices ne tantus populorū
concurſus ad dñm Jesum pareret aliquā nouitatē
ob quā simul cū tot alijs precedentibus cōsideratā
Romani tollerent pontificatū a Iudeis, ⁊ trans-
ferrēt gentē Iudeorū in alia loca, ob hanc causam
dixit Caiphas, q̄ expediret poti⁹ hominē mori ne
tota gens sic periret. Hac igitur causa in animo re-
tenta, pontifices excogitauerunt causam aliquam
qua possent inducere Pilatum ad interficiendū do-
minū Jesum, ⁊ adinuenerūt dictas quattuor cau-
sas, scilicet de prohibito censu cesaris, de auersione
populi, de blasphemia, de vsurpata maiestate. Le-
quoniam, in prima non habebant fundamenta ⁊ se-
cunda nisi coloraretur vt via ad quartam nō suffi-
ceret ad penā mortis, de tertia autē Pilatus nō se in-
tromitteret (vtpote de ꝑtinentib⁹ ad q̄stiones legis
Iudeorū) deliberarūt astuto consilio crimē lese ma-
iestatis imponere dño Jesu: vt ex eo Pilatus vtpo-
te contra cesarem, moueretur ad condemmandū do-
minum Jesum: Putauerunt enim se posse in
hoc preualere, fundantes huius criminis causam
super confessione ipsius domini qua confessus est
se esse Christum, ac per hoc regem: ⁊ super com-
motiōe populi ad se vt Christum, ac per hoc vt re-
gem, ita quod pontifices licet accusauerint dominū

Ientaculi primi questio quarta.

Iesum quattuor criminum, principaliter tamen tē
debant ad crimē lese maiestatis, quia se regem que
rebat facere: sperantes ex hoc obtinere a Pilato dā
nationem domini Iesu ad mortem.

UEx parte quoque causarum ipsarum que allate
sunt, oportuit causam regni preualere: quia maio
rem habebat apparētiam, ex eo quod dominus Ie
sus fatebatur se Christum, et ante quinque dies cla
mantes ei turbas quod esset rex admiserat, veniens
Iherusalem super asellum. Hec enim causa mul
tipliciter probata videtur. Primo ex ipsius domini
Iesu verbis quibus dixit se Christum. Secundo
ex commotione populi a Galilea vsque huc. Et in
hac probatione clauditur non solum seductio po
puli, sed commotio que fuerat ante quinque dies il
lic, hoc est in Iherusalem: quum turba cum pal
mis, cum vestimentis stratis in via, cum clamore
dignitatis ac nominis regij concurreret ad honoran
dam dominum Iesum. Tertio ex ipsius domini v
bis coram Pilato, regnum meum etc. Unde et Pi
latus dixit, ergo rex es tu: quod dominus Iesus nō
negauit. fuit quoque aggranata, si hunc dimittis,
non es amicus cesaris: omnis enim qui se regem fa
cit, contradicit cesari.

UEx parte deinde Pilati causam regni oportuit p
ualere. Pilatus enim quum esset gentilis, et de eo
quod filium dei se fecit nihil aut parū curaret (pres
sertim sciens quod per inuidiam mouebantur pon
tifices) et de censu prohibito nulla probatio habes
retur, commotionem populi cum tali ingressu in
Iherusalem considerauit, simul cum confessione
ipsius domini de regno suo ex hoc mundo. Et vi

Ientaculi primi quæstio quarta. xix.

sum est tam ei quam Herodi quod dominus Iesus esset non vt crimosus sed vt fatuus puniendus: cōsideratis enim dictis de regno alterius mundi, & gestis (scilicet quod super asellam nō equum, cum palmis non armis, vilis turba nō magnates, repente, non ex condicto, practica, inductione aut vocatione, transitorie & quasi in momento, non retinendo secum turbam, nec procedendo postea cū turba, sed veniebat quotidie post more solito in tēplam ad docendum) iudicauerunt vias has aspirandi ad regnum, non esse sani capitis. Et bene iudicabant de mundano regno loquendo: fatuum quippe esset, per has vias querere regnum terrenum. Vnde vterq; (scilicet Herodes & Pilatus) tractauit dominum Iesum vt fatuum, instantibus nihilominus Iudeis quod nō esset fatuus sed malignus, vtpote qui filium dei se fecit: & quod astute inuertit causam regni in regnum alterius mundi, quum non posset negare quod se regem fecerit, cōmouēdo populum ad se regem clamandū. Pilatus corripendum flagellis dominum Iesum censuit, vt vtriusq; fatuitatis scilicet & malicie ratione habita punitus dominus dimitteretur. Sed inualescentibus Iudeis vsq; ad tumultum, elegit cōsideratis omnibus damnare dominum Iesum lese maiestatis: eo quod causa hec ad se directe spectans, apud suum tribunal probata ac euidentis ita erat vt nisi fatuitate excusaretur, iuste damnationem exprosceret: de regno quippe non de hoc mundo ipse stultitiam putabat. Et quia Iudæi q; dominum Iesum magis nouerant nō admittebant excusationē stultitie, quam ipse Pilatus admittendā putabat, ideo

L iij

Ientaculi primi quaestio quarta,
tanquam relinquens Iudeis criminis curam, se in-
nocentē protestatus est in prolatione sententiae qua
dominum damnauit ad mortem crucis,

¶ Nec videntur ad literam coegisse pilatū ad hāc
causam scribendam. Sed hec omnia ex quarto lo-
co proposita causa (diuina scilicet prouidentia) di-
sposita sunt, vt dominus Iesus damnatus ⁊ cruci-
fixus verum suum titulū supra suā crucē scriptum
haberet: erat enim ⁊ est in veritate Iesus nazare-
nus rex Iudeorum. Vsa quippe est diuina prouiden-
tia iniquitate psequentiū ⁊ damnantiū dominū Je-
sum, ad perpetuam veritatem regij tituli de Chri-
sto prophetati testificandam coram toto mundo,
vnde ⁊ Pilato prohibuit ne mutaret illū, sed di-
xit quod scripsi scripsi, ⁊ tribus p̄cipuis lin-
guis omnium linguarum vices gerentib⁹,

lex ipsius etiam trinarij omnia com-
pelctentis perfectione, scribi di-
sposuit.

Nec de quarta que-
stione, deo gratias. Poso-
nij in die sancti dama-

si. **A. D. xiiij.**

Amen.